

Alcedo

Juni 2009 Nr 1 Årg 31

Örkelljungabygdens Natur

Innehåll

Sommarens och höstens program	sid 3
Inbjudan till jubileumsfest	sid 5
Exkursioner	sid 6
Fågelobsar	sid 14
Viggen i Örskälljunga kommun	sid 18
Naturvård - är det något för politikerna	sid 19
Femtio år i nyfikenhetens tjänst	sid 21
Fladdermöss och jordkällare	sid 38
Vindkraft i Örskälljunga - remissvar	sid 43

I detta nummer av Alcedo är det ringmärkaren Nils Rosenlunds fritidsverksamhet som får en gedigen presentation. Alkor, ugglor, strömstarar infångas, förses med läsbara ringar och återges sin frihet.

Spännande rapporter från Örskälljungas jordkällare kan vi också ta del av. Två sydskāningar har varit på vinterbesök och framförallt hittat många exemplar av långörod fladdermus.

Trevlig läsning!

Redaktionen

Redaktionen

Janne Johansson, Ö. Ringarp Pl 496, 286 91 Örskälljunga, 0435-501 31
 e-post: janne_ringarp@telia.com
 Perry Vigelsbo, Ängelholmsvägen 49, 286 36 Örskälljunga, 0435-510 58
 e-post: vigelsbo@swipnet.se
 Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örskälljunga, 0435-522 32
 e-post: leif.sigbo@telia.com

Nästa nummer av **Alcedo** utkommer i september. Manusstopp 15/8.

Omslagsbild framsida: Ringmärkt uggleunge (Foto: Perry Vigelsbo)

baksida: Lövsångare (Foto: Perry Vigelsbo)

Program sommaren-hösten 2009

- 5/6 Naturnatt. Fredag.** Kvällen och natten innehåller många obekanta och spännande ljud. Gemensamt åker vi runt till ett antal lokaler och får kanske uppleva nattskärrans surr, rallens skrik och beckasinens bråkande från skyn. Samling vid Netto kl 21.00.
Ansvariga Patric Carlsson och Björn Herrlund
- 14/6 Söndag. "De vilda blommornas dag".** För åttonde året deltar vi, tillsammans med Svenska Botaniska föreningen och Lunds Botaniska förening, i detta för hela Norden gemensamma program. Denna gång blir det Ingeborraps kulturmarker som besöks. Vi samlas vid Gästis kl 09.00.
Ansvarig Zigge.
- 28/6 Söndag. En dag med insekter under lupp.** Det kan vara högt på tiden att använda en somrig exkursionsdag till att leta efter och studera våra sexbenta vänner. Skalbaggsexperter **Nisse Lindman** från Skånes Fagerhult har lovat hjälpa oss! Val av exkursionsmål görs först senare. Samling kl 10.00 vid Gästis. *Ansvariga* Eva Persson och Vivi Jensen
- 16/7 Torsdag. Cykling i hemmamarkerna.** Visst är upplevelsen av naturen annorlunda när transportmedlet utgörs av en cykel. En behagfull rutt utlovas. Naturligtvis stannar vi till vid olika intressanta platser. Samling vid Netto 18.00. *Ansvarig* Lennart Persson
- 26/7 Söndag. Morups Tånge.** Denna sena julidag ställer vi kosan en bit norröver, längs Hallandskusten. Vid denna tid finns möjligheten att uppleva vadarfåglarnas begynnande återsträck. Förutom snäppor mm kan vi fågnas av blomsterprakten i denna kustmiljö. Kikare, flora, väl tilltagen matkorg och stövlar rekommenderas. Samling vid Netto kl 08.00.
Ansvariga Janne Johansson och Zigge
- 6/8 Torsdag. Årets slåtterinsats vid Spångabygget** genomförs denna gång i början av augusti. Känn att din medverkan är betydelsefull! Föreningen bjuder på förtäring. Medtag stövlar, lie och räfsa, men extra-liar kommer också att finnas på plats. Samling vid Netto kl 18.00.
Ansvarig Janne Johansson
- 13/8 Torsdag. Slätter i Spångabygget.** Nu är det dags att **samla ihop och bära bort** det lieslagna gräset uppe i Spångabygget. Medtag räfsa, grep, stövlar och egen fika. Samling Netto kl 18.00. *Ansvarig* Bengt Gillenius.
- 15/8 Lördag. Hundrårsfest.** Föreningen firar att NF:s, Naturskyddsföreningens, bildande för jämnt 100 år sen. Se påannons här intill.

- 23/8** **Söndag. Mästocka ljunghed** är målet denna gång. Vi upplever hur ljunghedens blommande, rödvioletta uppenbarelse färgar det något böljande landskapet på ett effektfullt sätt. Ljungheden var en vanlig företeelse även i Örkelljunga kommun om man går 100 år tillbaka i tiden. Glöm inte rejäl fikakorg! Vi startar från Netto kl 09.00. *Ansvariga* Eva Persson och Christer Sandén
- 6/9** **Söndag. Svampens dag.** På Munka Ljungby folkhögskola anordnas denna dag en svamputställning.
- 13/9** **Söndag. Svampdag med Tony.** Markerna brukar så här års vara fyllda med spindlingar, kremlor, riskor, soppar. Med Tony Svenssons hjälp hoppas vi få rätt namn på rätt svamp. Vi ses. Glöm inte svamp- och fikakorg. Samling Netto kl 09.00. *Ansvarig* Tony Svensson
- 26/9** **Lördag. Falsterbo och fågelsträcket.** En av höstens mer spektakulära naturhändelser är sommarfåglarnas återgång söderut. Vi hoppas att denna sena septemberdag ska föra med sig lämpligt sträckväder när vi väl kommer fram till Sveriges sydvästligaste udde. Förbered dig på en heldagsexkursion. Välpackad matsäck, kikare, fågelbok, stövlar. Vi samlas redan kl 05.00 vid Netto. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 18/10** **Söndag. Örkelljungas berggrund ute i fält.** Vi besöker olika platser i eller i närheten av kommunen för att bekanta oss med landskapets geologi. Samling Netto kl 09.00. *Ansvarig* Patric Carlsson
- 29/10** **Torsdag. Holkspikning.** Att ta fram nya bostäder till vårens hållbyggare är något av ett måste. Vi behöver din hjälp för att kunna lyckas! Samling vid Åsljunga skola kl 18.00. *Ansvarig* Björn Herrlund

Har du frågor? Kontakta då den som är ansvarig för respektive exkursion eller någon i styrelsen.

Haiku

Gränsen mellan vår och sommar
går mellan ljusa vitsippsbackar
och solgula maskrosfält.

Zigge

Jubileumsfest Naturskyddsföreningen 100 år

Naturskyddsföreningen fyller hundra år! Detta vill vi att ni firar tillsammans med oss ute i naturen. Vi önskar Dig välkommen ut till Lärkesholm i augustiskrud, där Örkelljungabygdens Natur bjuder på både första och andra fikat. Vi ses vid Gustavs backe (Källstorp) den 15 augusti kl 08.00.

Du kan se fram emot en frukostbuffé och ett tårtkalas under trädens kronor. Dessutom kommer en tipspromenad med ett varierat innehåll att erbjudas. Det enda Du själv ska ta med dig är något att sitta på (dyna eller stol).

Vi vill ha Din **anmälan senast den 5 augusti** – ring till Eva Persson 0708-301427 eller 0435-50131.

Exkursioner

Krångelbygget - den 30 november

Traditionen i vår förening brukar i slutet på varje år innebära en vandring runt någon av kommunens sjöar. De flesta av sjöarna har väl vid detta laget blivit ”runtgångna” av oss, men då är det bara att börja om från början. Naturen är ju i ständig förändring, liksom vädret. Drygt tio personer hade samlats denna milda novemberdag med välfyllda matsäckar på ryggarna.

Torpruin vid Svinabomyren

Denna söndag blev det först en tur på en av våra mossar, Svinabomyren, belägen mellan byarna Krångelbygget, Stjärneholm och i någon mån Bosjöholm. Vad tyst det är i våra nordvästskånska skogar vid denna årstiden, men det har väl sin tjusning det också. Tystnad är väl något av en bristvara i vårt moderna samhälle, som inte många numera får chansen att uppleva. I alla fall nådde kungsfågeln kontaktlåte våra öron, en svartmes och några nötskrikor gav sig också till känna.

Rolig var Jannes upptäckt av tjäderspillning på en av skogsvägarna. Vid denna tiden på året för denna skogens jätte bland fåglarna en diskret tillvaro, sparar sig till

den kommande vårens lite mer allvarslek? Annars var det en lite småtrevlig skogsmark vid denna mosse, olikåldriga träd av skilda slag, lågor som fått ligga kvar, kärdråg på en hel del platser. Också vår största hackspett, spillkråkan, hamnade slutligen i våra kikare, ett par var det nog.

Till sist styrdes stegen runt Vitasjö, efter att bördan på ryggarna hade intagits mellan nämnda sjö och systersjön, Svartasjö. Ett par vackra stjärntmesar klängde i björkarna vid bäcken, korpar drog över och en gröngöling noterades också i anteckningsblocket. Detta var i korta ordalag vad denna exkursion handlade om, förutom allt trevligt prat exkursionsdeltagarna emellan.

BjörnHerrlund

Olika typer av spår i Möllers skog – den 11 januari

Rester av ett bålgetingbo

Denna stillsamt trevliga dag ledde Eva Persson oss runt i Möllers skog, i markerna nere i Grytåsa. Spår och spårtecken kan ju inrymma det mesta. Allt från forna isälvars synbara efterlämningar i form av rullstensåsar, ekorrrens gnag på grankotten till minkens och utterns spillningar vid åbrinken.

Vi parkerade vid den nya P-platsen som inrättats med tanke på det strövområde som längre fram i höst ska invigas. En av områdets attraktioner är ju det förhållandevis intakta skogsbetet som har återupptagits under senare tid med hjälp av Bengt Johanssons nötkreatur, köttdjur. De vanligt förekommande enbuskarna är ett av de levande minnesmärken som tydligast visar att här har en fälad funnits förr i tiden.

Intill en av de ganska grunda dammarna fanns för något år sen en boplats för mindre hackspett. Olika uthackade hål sågs på björkar, kanske det också fanns en asp där. En delvis plundrad myrstack drog till sig intresse. Grävling, vildsvin och en fågelart som gröngöling brukar inte ha något emot att kalasa på myror och myrugg. Intressant var också att se resterna efter ett gånget års produktion av bålgetingar. Perry passade på att fotografera det hela.

Nere vid den nutida motorvägens bullrande framfart finns ett långt brospann över Pinnån. Här finns också lämpliga platser att markera sina revir på – tycker både mink och faktiskt också utter. Den senare arten har under ganska lång tid till synes varit försvunnen från Skåne, men under sista decenniet har rapporter om dess existens börjat ramla in. Först i form av ett par döda uttrar utanför Höör-trakten. Därefter i form av både konstaterad föringring i Osby kommun och i form av observationer av både djur och spillning i detta biflöde till Rönneå. Eva och dottern Viktoria har haft detta vattendrag under uppsikt en tid.

Janne Johansson

Fyledalen - den 25 januari

Ett vinterbesök i den vanligtvis rovfågelrika Fyledalen stod denna söndag på programmet. Egentligen var det inte så värst mycket vinter. Barmark, lite disigt och flera plusgrader, dock var alla sjöar och dammar isbelagda.

En vandring vid de under sommarhalvåret grodrika dammarna i Oxhagen i Baldringe, inledde vårt sydsåkiska besök. Redan här märktes områdets många glador. Dels såg vi dem naturligtvis, men även deras lite gnälliga pip nådde ständigt våra öron. En flock på 11 sidensvansar och några björktrastar, mesar och koltrastar fanns här. Över de med raps höstsådda fälten sprang två ståtliga kronhjortar.

Fika intogs och sedan börjades en vandring nedströms längs Fyleån till Benestads kyrka. För att vara en exkursion med inriktning på övervintrande fågel var det mycket

magert med just den varan. Kyla och snö under en stor del av januari har troligen gjort att mycket fågel har försvunnit ur landet. Visst hade vi enstaka berg- och bofinkar, en flock på cirka 100 grönsiskor, en varfågel jagades en fink, där vi ej fick se om jägaren eller om den som blev jagad drog längsta strået. Det var verkligen en tyst och stilla dag i januari.

Även här under vandringen på båda sidor om Fyleån var det dominerande intrycket de många glador. Totalt noterades det upp emot 30 glador under dagen, medan även ett 10-tal ormvråkar sågs, liksom korp och större hackspett.

Hoppas nästa besök i Fyledalen ger oss besökare lite mera krydda i fågelväg i denna vackra dal.

Björn Herrlund

Smörmyr – den 22 februari.

Denna dag var annonserad som "Vandring i orrmarker" och vi var 6 personer som gav oss ut i det vintriga landskapet. I två bilar gav vi oss av neråt myren, där det tills för bara något år sedan varit aktiv torvbrytning. Här ha orrarna spelat varje vår de senaste decennierna på de slätharvade torvtyorna och dessförinnan på betade mossmarker intill. Nu låg snön ca 15 cm djup efter nattens snöfall och det fanns tydliga spår efter morgonens tufffäktning.

Ett par av de yngre deltagarna i gruppen tog vara på tillfället att ha ”snöfäktning”, med den vita nederbörden.

Snart nog föreslogs att vi skulle ta vår fika vid kajan och på väg dit synade vi nya gytjtiga spår efter en uppskrämd häger som letat mat i det djupa mossdikedet. Den tänkta fikaplatsen var alltför blåsig så vi drog oss istället uppåt markerna i Västra Ringarp där det läade. Plötsligt ropade Patric: Varfågel, och alla reste sig från sin matplats för att få syn på den.

Samtalen under förmiddagen rörde sig bl. a. om hur dessa mossmarker framöver skall förvaltas och brukas. Blir det våtmark, trädplantering, bådadera eller bara bortglömt? Hur och vad kan vi som klubb göra för att få området intressant ur olika naturperspektiv?!

Efter fikat drog vi oss norr om torvarenan och överallt fanns spår av älg, rådjur, hare, vildsvin. Här lyssnade vi också på fina läten av talltita, kungsfågel, svartmes och förbiflygande korp. Vandrigen tillbaka gick över betesmarkerna som kanske framöver kommer att ligga för fäfoot. Ett visst vemod känner jag, när alltmer småbruksbygd, med dess livskvalitéer för människor och djur, försvinner och glöms bort. Det är ju en kulturbygd som utplånas och det innebär att kommande släktled går miste om en värdefull livsmiljö för hälsa och rekreation!

Lennart Persson

Fikapaus på Smedhultamossen

Smedhultamossen - den 5 april 2009

En dubbel handfull personer hade mött upp till denna vandring på Smedhultamossen i nordvästra delen av kommunen. Vi började vår vandring längs en nyanlagd väg ut mot mossen. En morkulla skrämde upp. Och väl ute på mosseplanet såg vi att mindre tallar fanns utspridda lite varstans.

*Gunnel och Roland
Kristiansson*

Ängspiålrkan har en av sina favoritbiotoper ute på öppna mossar och visst kunde vi notera en sådan när vi gick fram över norra delen av denna Smedhultamosse. Första fikaten togs på en myrholme. Bland rikligt förekommande höljor lyste smala, gula strån från tuvsävstuvor.

När stegen bar än längre västerut fann vi att vi passerat Hallandsgränsen. Fina moränbackar och ganska orörda småmiljöer kunde noteras. Nära landskapsgränsen i väster har tidigare hittats ett mindre bestånd med skvatram. Detta kunde dock inte återfinnas denna gång. Däremot ramlade vi över både orr- och tjäderspillning, såg rikligt med fjolårsståndare av myrlilja och lämpligen lyckades en av deltagarna plura lite smått oförsiktigt.

Skogsgård och Flyholmen är gårdar, småbyar på Hallandssidan. Här fanns, enligt Gunne Johansson (se Alcedo 1998-3), det bästa orrspelet i denna nordvästra del av kommunen. ”Här hade man odlat upp delar av mossen, inbegripandes en mindre backe. Det var just här som ett stort antal tuppar brukade träffas, fightas. 20-30 orrar var ingen ovanlighet.” ”Här fanns bra spel ända fram till 1960.” Idag finns det ingen hävd av det småskurna, fina kulturlandskapet!

Längs den tvärande skogs-/myrvägen i söder drog vi oss så åter in i Örkelljunga kommun. Älgabacken är en på blåbär- och lingonris rik liten kulle, där vi också passade på att göra slut på resten av det medburna fikaten. Samtalen flödade. Och runt backen fanns också rikligt med spillning och spårstämplor efter just älg.

Janne Johansson

Familjedag – den 19 april

För att locka ut både stora och små inbjöd vi denna förmiddag till en träff uppe i Lärkesholm. Nio vuxna infann sig och fem barn tillsammans med mamma, mormor eller farmor. Vi såg, kände och upplevde naturen på nära håll - under en förmultnande gren och under mossan. Vad hittar man där? Jo, det ena förslaget var roligare än det andra. Granen och dess kottar studerades. Vi försökte lista ut vilka djur som varit framme och ätit på kottarna.

Efter en timmes rundvandring kom vi fram till en förberedd grillplats, där det bara var till att lägga på korvarna. Allmän leklusta vidtog.

Birgit Svensson och Eva Persson

En orädd tjäderhöna vid Tockarps skola i slutet av april

Foton: Perry Vigelsbo

Julia Bengtsson med sin nya favorit

VINTERNS OCH VÅRENS FÅGELOBSAR

(16/11-15/4)

Lommar/doppingar/storkfåglar/andfåglar

Storlom – 1:a obs 2 par 29/3 Värnsjön (SN, BH). 3 par Värnsjön 7/4 (EP, JJ). 2 ex Köphultasjön 9/4 (JJ). 1 ex Lärkesholmssjön 12/4 (LP, MP). **Skäggdopping** – 1:a obs 19/3 Hjälm-sjön (JJ). **Smådopping** – 1 ex Hultasjön 1/4 (JJ). 1 par Harbäckshult 11/4 (PC). 1 par Håleryd 12/4 (VR, FP). **Storskarv** – rastande som flest under perioden 8 ex Hultasjön 1/4 (JJ). **Vitkindad gås** – 80 ex str Hjälm-sjön 4/4 (JJ). **Gräsand** – som flest under perioden 550 ex Hjälm-sjön 1/1 (BH). **Snatterand** – 2 par Hjälm-sjön 9/4 (BH, JJ). **Bläsand** – 12 ex Hjälm-sjön 28/3 (EP, JJ, BH). 20 ex Hjälm-sjön 4/4 (JJ). 10 ex Hjälm-sjön 9/4 (BH, JJ). 1 par Åsljungasjön 9/4 (JJ). 4 ex Svarta sjö 11/4 (PC). **Kricka** – som flest 100 ex Hjälm-sjön 9/4 (BH). **Årta** – 2 ex hannar Hjälm-sjön 7/4 (EP, JJ, LP, BH). **Skedand** – 2 par Hjälm-sjön 8/4 (JJ, VR). 4 ex varav en hona Hjälm-sjön 9/4 (JJ). **Gravand** – 39 ex Hjälm-sjön 8/3 (BH). 4 ex Hjälm-sjön 15/3 (BH, VR). 1 ex Hjälm-sjön 28/3 (EP, JJ, BH). **Vigg** – som flest under perioden 40 ex Hjälm-sjön 9/4 (BH). **Brunand** – som flest under perioden 20 ex i Värnsjön 20/11 (BH). **Knipa** – som flest under perioden 85 ex Hjälm-sjön 8/3 (EP, JJ). **Alfågel** – 1 ex hane Köphultasjön 9/4 (JJ). **Svärta** – 1 ex hona 23/3 Hjälm-sjön (PC, BH). **Sjööorre** – 1 ex hona Värnsjön 7/12 (SN). 1 ex hane rastade i Hjälm-sjön 17/3 och ett 40-tal sträckte senare på kvällen (PC). 21/3 str hördes över V Spång (PC). 4 ex Hjälm-sjön 9/4 (BH, JJ). 1 hona Vemmentorpasjön 11/4 (PC). **Ejder** – 10 ex Hjälm-sjön 22/3 (PC, BH). 2 ex hannar rastade i Värnsjön 23/3 (EP, JJ). 4 ex Hultasjön, 2 ex Svarta sjö och 27 ex Hjälm-sjön 1/4 (JJ). 1 ex hane Värnsjön 9/4 (JJ). 16 ex 12/4 Hjälm-sjön (PC, LP, MP). **Småskrake** – 1 ex Hjälm-sjön 8/3 (LP). 1 par Hjälm-sjön 9/4 (BH, JJ). **Storskrake** – som flest under perioden 120 ex Köphultasjön 22/3 (PC). **Salskrake** – 4 ex Värnsjön 20/11 (BH). 4 ex Värnsjön 30/11 (SN). 2 ex Värnsjön 1/12 (BH). 3 ex Värnsjön 7/12 (BH). 3 ex Värnsjön 14/12 (BH). 2 ex Värnsjön 21/12 och 1 ex 23/12 (SN). 5 ex Hjälm-sjön 8/3 (BH). 1 ex Hjälm-sjön 9/3 (JJ). 3 ex 21/3 Värnsjön (SN). 3 ex Värnsjön 22/3 (BH). 6 ex Värnsjön 23/3 (EP, JJ). 1 par 29/3 Värnsjön (SN).

Rovfåglar/hönsfåglar/tranfåglar

Havsörn – 1 ex Tockarp ca 1/3 (GJ). 1 ex 2K Östra Tockarp 20/1 (HW). 1 ex ad Värnsjön 23/3 (EP, JJ). **Kungsörn** – 1 ex av ung kungsörn gjordes vid vildsvinsätel på Lärkes-holm någon gång i början av året (AW). **Duvhök** – 1 ex Ringåsen, Ö-a 20/11 (BH). 1 ex 31/1 Ö-a (VR). **Fiskgjuse** – 1:a obs 1 ex Värnsjön 7/4 (EP, JJ). **Brun kärnhök** – ett par Flinka sjö 2/4 (JJ). **Blå kärnhök** – 1 ex hona Smörmyr 16/11 (PC, PB). 1 ex hona Boalt 25/3 (JJ). **Tornfalk** – 1 ex Åsljunga 14/4 (BH). **Tjäder** – 1 tupp 25/12 Stensmyr (EP, JJ).

1 ex tupp 16/2 Skrikamyren (PC). 1 ex tupp 1/3 Karsatorp (PC). 1 ex hona Smedhult 5/4 (PC). **Orre** – 1 ex Liamossen 1/1 (PC). 1 ex 18/1 Smörmyr (BH). 2 ex Smörmyr 7/3 LP, MP). 5 ex tuppar Smörmyr 22/3 (JJ). 3 ex Smörmyr 21/3 (PC). 4 tuppar Smörmyr 13/4 (PC). **Trana** – sista obs 1 ex 21/11 Ö Ringarp (JJ). **Vattenrall** – 1:a obs 2 ex Långasjö 3/4 (PC). Andra lokaler: 1 ex Flinka sjö 13/4 (LP), 1 ex Flyet, Lärkesholmsån 13/4 (EP, JJ). **Rörhöna** – 1 ex Prästsjön 9/4 (BH). **Sothöna** – 1 ex Hjälm-sjön 29/3 (EP). 1 ex Flinka sjö 11/4 (PC). 1 par Rya golfbana 11/4 (PC).

Vadarfåglar/måsfåglar/duvor/gökar/ugglor

Strandskata – 1 ex str Smörmyr 21/3 (PC). **Tofsvipa** – 1:a obs 8 ex 28/2 Höjaholm och 7 ex Fagerhults flygfält samma dag (PC). Största flocken var 28 ex rastade Hjälm-sjön 13/3 (BH). **Mindre strandpipare** – 3 ex Flinka stenbrott 8/4 (LP). 2 ex Ö-a ind. 10/4 (FP) och 13/4 (PC). **Enkelbeckasin** – 1:a obs 1 ex Lönsjön 22/3 (PC). **Storspov** – 1 ex spelade Hjälm-sjön 9/4 (JJ). **Skogssnäppa** – 1:a obs 21/3 Eket (TW). **Rödbena** – 1 ex flög över Smörmyr 22/3 (JJ). **Havstrut** – 2 ex Värnsjön 22/3 (BH). **Gråtrut** – 58 ex Värnsjön 29/3 (SN). **Skogsduva** – 1:a obs 2 ex Grytåsa 12/3 (PC). **Sparvuggla** – 1 ex Ö-a 29/11 och 28/1 (LP). 1 ex Värnsjön 21/12 (SN). 1 ex 15/2 Kyrkolycke (LP). Pärluggla – 1 ex Jännaholm 26/12 (LH, AL).

Nattskärror/seglare/blåkråkfåglar/hackspettar

Mindre hackspett – 1 ex Flinka sjö 7/12 (LP). 1 ex Jännaholm 26/12 (LH). 1 ex Store sjö (KAJ, EJ). 1 ex ropade Hultasjön 9/4 (JJ). 1 ex Långasjön 10/4 (PC). 2 ex Svarta- Vitasjö 11/4 (PC). 1 ex 3/4-10/4 Ö-a (LP). 1 ex Smörmyr 13/4 (PC). 1 ex Landisbana, Ö-a 14/4 (JJ).

Tättingar

Sånglärka – 1:a obs 8/3 (LP). **Trädslärka** – 2 ex str. 9/3 V Ringarp (JJ). 50-60 ex rastade Grytåsa 11/3-12/3 (PC). Troligen rör det sig om en av de största vårflockarna någonsin i Skåne! 1 ex sj Smörmyr 21/3 (PC). 1 ex sj Havabygget 29/3 (LP). **Ladusvala** – 1:a obs Hjälm-sjön 13/4 (JJ). **Forsärsla** – 1-2 ex Pinnån, vid Gelitas, 15/1 (MK). 1 ex str Hava-bygget 21/3 (LP). 1 ex Havabygget 29/ (LP). 1 ex 23/3 och 31/3 Håleryd (VR). 1 ex Pågarnas badställe, Pinnån 3/4 (JJ). **Sädesärsla** – 1:a obs 4/3 Grytåsa (MN). **Varfågel** – 1 ex Linhultet 6/12 (JO). 1 ex Värnsjön 7/12, 30/12 och 2/1 (SN). 1 ex Lärkesholm 1/3 (SN). 1 ex 25/12, 3/1, 11/3-14/3, 16/3 Ljungaskog-Grytåsa (BH, LP, PC). 1 ex V Flinka 4/1 (BH). 1 ex Grytåsa 11/1 (VR). 1 ex flög på en ruta i Ö Ringarp 12/1 (JJ). 1 ex Fasalt 29/1 (VJ). 1 ex 22/1 Smörmyr (ÖbN). 1 ex Ekholm Flinka 22/3 (PC). 1 ex Smörmyr 21/3 (PC). **Stare** – 1:a obs 23/2 Harbäckshult (ZK). 800-1000 ex Långasjö 10/4 (EP, JJ). **Sidensvans** – 1 ex Eket 4/12 (BH). 20 ex Åsljunga 14/12 (SN). 20 ex Ö-a 15/12 (BH). 12 ex Ö-a 25/12 (LS). 1 ex Åsljunga 8/2 (SN). 35 ex Ö-a 3/3 (BH). 15 ex Ö-a 6/3 (SN). 21 ex V Spång 11/3 (PB). 10 ex Åsljunga 20/3 (SN). **Kråka** – 700-800 ex på Hjälm-sjöns is 23/1 (JJ). **Korp** – 27 ex Värnsjön 1/1 (LP). **Strömstare** – 1 ex 20/12, 2/1 10/1, 19/1, 21/1 och 9/3 Bruket, Pinnån (LP, JJ, BH, LS, SN). 1 ex Värnsjön 21/12 (SN). 1 ex Värnsjön 29/3 (SN). **Svarthätta** – 1:a obs Ringåsen, Ö-a 13/4 (BH). **Ärtsångare** – 1:a obs 15/4 Skogen, Ö-a (MP). **Lövsångare** – 1:a obs 13/4

Ö-a (LP). **Gransångare** – 1:a obs 31/3 Pinnån (OS). **Stenskvätta** – 1:a obs Ö-a ind. 10/4 (FP). **Svart rödstjärt** – 1 ex hona 31/3 Ö-a centrum (BH). 1 ex hane Ö-a centrum 11/4 (PC) och 13/4 (LP). **Taltrast** – 1:a obs 20/3 Ö-a (BH). **Dubbeltrast** – 1:a obs 14/3 Sjöbygget (LP). **Björktrast** – 30 ex Ö Ringarp 12/12 (JJ). **Stjärtmes** – största flocken var 20 ex Värnsjön 13/12 (BH). **Steglits** – 1 ex Åsljunga 23/11 (CS). 1 ex Grytåsa 25/12 (SN). 7 ex vecka 3 Ö-a (MLÖ). 1 ex *Bälinge* 1/1 (JoJ). **Snösiska** – 2 ex Östra Tockarp 20/1 (HW). 3:e fyndet av arten i kommunen.

Sadesärila. Foto: Perry Vigelsbo

Förklaringar

Lokaler skrivna i *kursiv* stil ligger strax utanför kommungränsen, t ex *Rössjön* och *Sjöaltssjön*. (ad=vuxen, juv=ungfågel, pull=nykläckt unge).

Vi tackar alla som rapporterat in sina observationer. Inkomna observationen ligger till grund för sammanställningen och statusen på Örkelljunga kommuns fågelarter; då, nu och för framtiden.

AL	Anders Larsson	LP	Lennart Persson
AW	Arne Wester	LS	Leif Sigbo
BH	Björn Herrlund	MK	Mattias Karlsson
CS	Christer Sandén	MLÖ	Margareta Lönn
EJ	Elsie Johansson	MN	Maria Nilsson
EP	Eva Persson	MP	Margit Persson
FP	Ferenc Persson	OS	Olle Sjöquist
GJ	Gunne Johansson	PB	Pia Boiardt
HW	Håkan Winkvist	PC	Patric Carlsson
JJ	Janne Johansson	SN	Seth Nilsson
JoJ	Jonas Johansson	TW	Thomas Wallin
JL	Jesper Linell	VJ	Vivi Jensen
JO	John Olandersson	VR	Viktoria Rosby
KAJ	Kurt Arne Johansson	ZK	Zaga Karlsson
LH	Lars Hallbeck	ÖbN	ÖbN-Exkursion

Har du något att rapportera? Rapportera gärna dina obsar på vår hemsida!

Alcedo vill ha hjälp av **dig** att samla in uppgifter om fågelobservationer inom kommunens gränser. Vi vill ha observationer av ovanliga fågelarter för vår kommun, alla arter utanför den tid de normalt förekommer i landskapet, större sträckförekomst, anmärkningsvärt stora flockar, intressanta häckningar, återfynd av ringmärkta fåglar, sena obsar på hösten eller observationer som du tycker är särskilt notabla. Alla rapporter arkiveras för framtida behov.

Senaste inrapportering innan nästa tryckning av Alcedo: 15 april, 15 aug, 15 nov. Rapportera helst dina obsar på Svalan: <http://www.artportalen.se/> eller på vår hemsida: <http://orkelljunga.snf.se>. Du kan även e-posta eller skriva till mig så sammanställer jag det i Alcedo: Seth Nilsson, Orreslättsvägen 30, 286 72 Åsljunga. E-post: seth.nilsson@telia.com

Viggen i Örskelljunga kommun.

Alla som var med på TV:s barndom på 1960-talet kanske minns ett naturprogram från Stockholms skärgård som följde årstidernas gång på en ö. Ett av programmen, minns jag, det handlade om viggen Viggo, som tagits om hand av programmets skapare. Andungen präglades av människorna och följde alltid i fruns spår. Då var nog viggen talrikare som häckfågel i skärgården än vad den är i våra dagar.

I Sverige häckar viggen över hela landet men saknas eller är sällsynt på exempelvis sydsvenska höglandet, längs Västkusten, i Värmland och vissa delar av Ångermanland och Västerbotten. Dock är förekomsten stark koncentrerad till landets östra delar,

från Blekinge till Norrbotten, och finns även ute på Öland och Gotland. Viggen trivs alltså både vid bräckt och sött vatten. Det svenska beståndet beräknades till mellan 40 000 och 60 000 par i början på 1990-talet.

I Skåne är viggen främst knuten till slättbygderna i nordöstra respektive sydvästra delarna av landskapet och antalet par uppskattades till knappt 600 i Svensk Fågelatlas, som gjordes under åren 1974 till 1986. Mest rörde det sig om inlandshäckningar, cirka 500, och resterande häckningar fanns längs kusten i nordost, knappt 100 par.

Vintertid kan viggen ses i hela Skåne och även i en del insjöar vid isfria vintrar. Längs kusten rastar de största antalen längs Öresundskusten, från Landskrona-trakten ner till Malmö.

Hur är det då med viggen i Örskelljunga kommun? Någon häckfågel hos oss är inte viggen, även om ett par observationer som gjorts kan ha tytt på häckning eller häckningsförsök. En hane observerades i Köphultasjön i maj-juni 1979, och ett par sågs i Flinka sjö en bit in i juni 1997.

Viggen observeras oftast och talrikast som rastare i någon av våra sjöar under april och maj. Även under isfria vintrar kan ett fåtal övervintra hos oss, främst då i Vårsjön, men höst- och vinterfynden är totalt sett mycket sparsamma i kommunen. Den bästa rastlokalen är nog annars Hjelmsjön, som hyst de största flockarna. Högsta antalen är ca 200 ex 25 april 1980, 117 ex 15 april 1982, ca 100 ex 27 april 1977 och 106 ex 2000. Ytterligare en observation bör nämnas, 175 ex sträckande över Flinka sjö den 11 april 1971.

Vad gäller Vårsjön och rastande vigg där, så har det visat sig att antalet fåglar alltid brukar ligga mellan 10 och 30 ex. Även Lärkesholmsjön hyser ibland på våren rastande vigg, även här i flockar på 10-30 ex.

Sammanfattningsvis kan sägas att förekomsten av vigg är årlig i Örskelljunga kommun. Då rastar viggen i någon av våra större sjöar, främst då i Hjelmsjön under april till maj. Helt uteslutet är det väl heller inte att hon någon gång skulle kunna göra försök att häcka hos oss.

Björn Herrlund

Naturvård – är det något för politikerna?

Kombinationen Örskelljunga kommun och *aktiv* naturvård är ett kapitel som är svårt att hitta, leta sig fram till. Den ideella organisationen Örskelljunga fältbiologer, i senare tid omdöpt till Örskelljungabygdens Natur, har dock sen dess start 1962 försökt påverka de oftast måttligt intresserade politikerna i natur- och miljöfrågor.

När man under årens lopp ser tillbaka på kommunalpolitikernas ageranden i dessa sammanhang blir man bitvis lätt beklämd. Några exempel. Bruketområdet har länge varit ett kärt skötebarn för Fältbiologerna. Slätter av Holmasidde var länge en återkommande aktivitet. Men när olika ”natur- och hembygdsfolk” ville införliva möllan i Bruket med de omgivande markerna då sa politikerna stopp. Kanske en del ångrar sig idag.

På 1990-talet lade kommunen ner ett flertal hundratusen kronor på att ta fram en kommunal naturvårdsplan. Dåvarande kommunalrådet Arne Nilsson deklarerade med fast stämning att densamma ”inte skulle bli någon hyllvärmare”. Jag undrar om dagens centerpartister tycker Arnes ord besannats?

Nu in på 2000-talet satsas både kommunala och statliga medel för att lyfta fram de mer än 85 byarnas kulturlandskap på ett samlat sätt. Denna gång har regionmuseet i Kristianstad inkopplats. Vad detta snart avslutade fördjupningsprojekt om kommu-

nens småskaliga, betade kulturlandskap kommer att föra med sig vet man väl inte. Intresset har till synes varit stort och vällovligt under det att förberedelsearbeten, inventeringar och sammanställningar gjorts. Men när sen själva förankringsarbetet, ”verkställighetsarbetet” vidtar... ska det då sluta i en likartad flopp som naturvårdsplanen hitintills har ändat i?

Praktisk naturvård – vad kan den innebära

Givetvis är politikerna satta att förvalta skattebetalarnas pengar. Alla vet att vård, omsorg, skola mm är mycket viktiga områden som kräver stor tilldelning av medel. Vem har inte varit barn, de flesta kommer att bli gamla. *Men* arbetet med att rädda, bevara, vårda, förvalta natur- och kulturlandskapet har inte det ett pris som vi inte längre kan springa ifrån?

Förekomsten av extra bevarandevärd flora i kulturlandskapet är idag förträngd till några ytterst små plättar. Skogsväxter som knärot, linnea, klockpyrola finns ännu på vissa håll, men skogsbrukets schabloniserade värld kan på en dag slå ut dessa le-

vande formminnen. Tjädern och orren var på 1930- och 40-talet klart vanliga i kommunen. Idag är det spillror vi med tur kan hitta. Något liknande tycks gälla för det öppna landskapets spovar och vipor. Naturtyper som blådade skogar, barrlandskogar är snart ett minne blott, någon avsättning av kommunala urskogor har knappast skett. Fd betade utmarksskogor borde återskapas på flera håll i kommunen; den fina Möllers skog är ju tyvärr ofta hårt drabbad av motorvägsbuller.

Är kommunen vuxen sin uppgift?

Den fråga man ställer sig är om våra politiker, våra tjänstemän överhuvud är män och kvinnor som *kan* och *vill* klara av sina naturvårdande uppgifter? En känsla som ofta kryper in i en är att kommunen nästan medvetet *undviker* att skaffa sig extra kunskap om tillstånden ute i vårt natur- och kulturlandskap. I alla fall om tillstånden kan kräva aktiva insatser som kostar budgetpengar. Detta trots att landskapet, naturen runt om oss givetvis är en synnerligen kommunal angelägenhet!

När ska vår egen Örkelljunga kommun låta naturvårdsansvaret få praktiska konsekvenser av en mer påtaglig art? Det håller inte att i tid och otid berömma sig av sin natur och sen *i samma andetag* helt framt bortse från behoven av skydd, vård och berättigade prioriteringar. Självt har jag svårt att yvas över dagens naturvårdande Örkelljungapolitiker.

Janne Johansson

Femtio år i nyfikenhetens tjänst

- en fascinerande livslång hobby -

I det slakt hängande slöjnet sprattlar rödhaken till. Det är höst och Nils har sin vana trogen satt ut sitt nät mellan bärbuskarna vid gräsmattan. Fågeln lirkas fram av vana fingrar, en aluminiumring kläms försiktigt åt. Ett antal sekunder senare har rödhaken återfått sin frihet. Det är fåglarnas flyttningstid, det är höst.

En av kommunens mer inbitna fågelskådare är Nils Rosenlund i Nissakäll. Han föddes i Båstad och kom mycket tidigt att tillbringa åtskilliga timmar ute i naturen. Det blev snabbt de bevingade varelsena, fåglarna som tog tonåringens intresse. Samlandet av olika arters ägg stod på den tiden (blev förbjudet senare) högt på agendan, liksom letandet efter olika kranier. Vad Nils kan minnas var de för det mesta fyra ungdomar i åldern 13-14 år som sporrade

varandra i sitt naturintresse. En av dem hette Lasse Berg vilken längre fram i livet blivit en känd och uppmärksam författare och världsresenär.

Ringmärkning av fåglar, som är ämnet för denna artikel, blev en del av Rosenlunds liv i samband med att han som 19 åring fick vistas på Falsterbo fågelstation under augusti månad 1958. På den tiden var det inte minst de stora Helgolandsfällorna som användes för att fånga olika fågelarter. De japanskframtagna slöjneten kom strax i tider därefter att bli de populäraste redskapen för ringmärkarfångst.

Nils minns att när han samma höst fått licens för att ringmärka på egen hand så var det talgoxar som blev hans första ”offer”. Han överraskade talgoxar som övernattade i upphängda holkar.

Ringmärkaren av Hallands Väderös alkor

Hallands Väderö kom under 1960-talet att bli starten på ett av de mer långvariga märkningsprojekt som Nils allt sen dess varje år troget genomfört. Fågellivet på denna ö i Västerhavet har sedan bortåt 70 år inventerats av olika ornitologer.

1937 kom Carin Eklundh, student från Lunds universitet, att genomföra en inventering av Väderöns land- och kustfåglar, vilket tillika var en av de allra första ”konsekvent genomförda” fågeltaxeringarna som gjorts i Sverige. 1942, 1963, 1966, 1972,

1979, 1986 och år 2005 gjordes sen likartade inventeringar. En nyutkommen rapport från länsstyrelsen redogör för de resultat som ernåtts på detta vis: *Häckande kustfåglar på Hallands Väderö 1937-2006*.

Nils Rosenlund kom med i projektet via kontakter med zoologen Åke Andersson som 1963 gjorde sitt examensarbete på just Väderön. Även om både trutar och ejdrar kom att ringmärkas genom Nils försorg, så blev det från andra delen av 1960-talet mest öns tobisgrisslor som noggrant räknades och förseddes med aluminiumringar. Detta krävande sommararbete har därefter genomförts varje häckningssommar. Som mest har Nils nyttjat upp till 15 dagar för att kunna föra sitt självpåtagna uppdrag i hamn.

Tordmulen är en av de alkor som Rosenlund ringmärker på Väderön
Foto från St. Karlsö, Perry Vigelsbo

Några resultat hämtade från ovannämnda Hallands Väderö-rapport:

Tobisgrisslan fanns på Väderön med ca 40 par 1937. Beståndet kom sen att öka och under 1960-talet uppskattades beståndet till ca 150 par. Efter viss minskning under nästkommande årtionde har arten åter satt nya rekord och år 2005 fanns inte mindre än 264 par. Kort efter det att Nils övertagit ansvaret för att följa tobisgrisslans utveckling fick han uppleva hur alksläktingarna sillgrissla och tordmule också kom att bli häckare i området.

Först ut av nykomlingarna var *sillgrisslan*. Säkert belagd som häckare blev arten 1969 när Nils hittade ett ägg på Vinga skär, men det är alls inte otroligt att häckningar

eller häckningsförsök kan ha skett redan några år tidigare. År 1979 fann man att 6 par höll till i området, en siffra som 2005 stigit till 12 par.

Och så åren efter kom även *tordmulen* att hitta platser för sitt häckande på och vid ön. 1976 upptäckte Rosenlund 1 ägg och 1 unge tillhörig ett tordmulepar ute på Skäppeskär. Även i detta fall kan första häckningsåret ha inträffat något eller några år dessförinnan. År 1979 bedömdes tordmulebeståndet bestå av 6 par, liktydigt med sillgrisslans, men därefter ”springer” tordmulen förbi med jättekliv: 1986 fanns 30 par och 2005 inräknades hela 64 par.

Inlandets kattuggla dödas av bilisten

Den fågel som mest envetet ägnats närgående intresse av Nils Rosenlund är nog, som just nämnts tobisgrisslan och de andra väderöalkorna, men Nils har under åren även startat upp egna projekt där flyttande och häckande fåglar både i inlandskommunerna Perstorp och Örkelljunga och ute på markerna vid Hovs hallar (Kattvik) ägnats engagemang. Kattugglan har därvid blivit en ompysslad, ”Rosenlunddrabbad” art.

Det är framförallt under de senaste 25 åren som Nils ägnat mycken tid åt denna art. När jag 1990 skrev en artikel om just ringmärkningen av kattugglor nämnde Nils att han satt nya ringar på 234 ugglor, varav 207 ungar och 27 vuxna honor. När jag nu åter förhör mig om hur antalet ugglemärkta individer har ökat så får jag veta att ca 700 numera märkts!

När Nils började med sitt uggleprojekt hade han vissa baktankar om att klura ut hur stora revir ugglorna hade, hur tätt de kunde häcka. För att testa detta satte han upp nya holkar på olika håll i trakterna av Oderljunga och Örkelljunga. Kanske kan man nu efter ett antal år nämna siffran 500 meter som ett brukligt avstånd mellan nyttjade kattuggleholkar. Nils tror knappast att tillgången på just holkar skulle begränsa antalet ugglehäckare. En gång har han till och med sett när en uggle häckat i ett kråkbo. Den bästa biotopen för kattuggla är enligt Nils en kombination av öppen hagmark och lövskog.

Märkningen av ugglor har även inneburit viss dramatik. Innan Nils bortrationaliserade stegen föll han ner från den-

samma under ett märkningsarbete. En annan gång blev han påflugan bakifrån av en uppretad uggle som knappast såg några förmildrande omständigheter visavi Nils intrång i bohålän.

Den största dödsorsaken för kattugglan tycks trafiken vara. I enstaka fall har Nils konstaterat att duvhök slagit en uggle. Höken åter då i regel upp även

ringen, varefter denna kommer ut i samband med "levererandet" av en ny spyboll. Död orsakad av "skorstensäventyr" har Nils kommit i kontakt med i 10-12 fall. "Man bör sätta upp nät som skydd!"

Att trafiken är ett svårt problem för ugglan ses inte minst av de dödade ugglor som Nils och "tipsare" hittade fram längs och på vägarna i ett område med ca 2 mils radie, räknat från Örkelljunga. Mellan oktober 2007 och januari 2009 hittades hela 18 ugglor.

Och då kan man ju samtidigt vara säker på att mörkertalet, de trafikdödade ugglor som aldrig ses, också är påtagligt stort.

Den något mindre pärlugglan har hamnat med i statistiken under ett flertal år, framförallt har det varit häckningar i holk uppsatt i Bälunge.

Ringmärkta återfynd

Ringmärkning som hobby är väl nästan något av ett kall. Fast man bestämmer ju mest själv hur intensivt man vill gå in i arbetet. Motiven för att ringmärka olika arter kan säkert vara lite olika, men gemensamt för ringmärkarna är säkert önskan att få mer information om fågeln, antingen genom att individen återkontrolleras vid en ny fångst eller att den hittas död någonstans i världen.

En sädesärla som Nils märkte i hemmamarkerna återfanns ända nere i Egypten, medan däremot våra kattugglor tycks vara sällsamt ortstroga mest hela livet.

En uppmaning till den av er som hittar en aluminiumring på en död fågel är givetvis den att du tar av ringen och skickar den till den adress som står förtryckt på densamma. Nästan alltid är det Ringmärkningscentralen på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm som vill få sig tillsänt ett litet paket.

I samband med att en ring återskickas till riksmuseet ska därefter meddelande gå i andra riktningen; dels ska upphittaren få ett tack med besked om art, ålder, ringmärkningssort och dels ska ringmärkaren få skriftligt besked på *var och när* hans märkta fågel hittats.

En avskrift på hur detta kan se ut i fråga om en hittad, död kattuggla:

Återfyndsrapport - kattuggla

Ring: 90A63415
 Art: Kattuggla *Strix aluco*
 Kön/status: 286 91 Örskelljunga
 Ålder: 00=Boungé, 3 ungar i kullen
 Datum: 2007-04-24
 Plats: Sverige, Skåne, Örskelljunga, Harbäckshult
 Koordinater: 56°19'N 13°14'E 03C9100

Till märkaren = 222
 Nils Rosenlund
 Nissakäll 315

Återfynd

Datum: 2008-11-18 (Brevdatum)
 Plats: Sverige, Skåne, Örskelljunga, Drakabygget
 Koordinater: 56°21'N 13°16'E
 Fynddetaljer: (1460) "...problem med att elda... I skorstenen anträffade Westergren två döda ugglor."
 Förfluten tid. Avstånd/riktning (orthodrome): 4 km/29°NNE
 Rapportör: Gösta Westergren, Drakabygget, PI 1252, 286 92 Örskelljunga

Nils Rosenlund har ringmärkt 2600 starrar
 Foto: Perry Vigelsbo

41.000 ringmärkta fågelindivider

Att antalet märkta mesar, stenknäckar, ugglor, alkor med åren stigit till ansevärd summor förstår man lätt när man inser den intensitet som Nils Rosenlund lagt och lägger ner i denna sin hobby. De ringmärkta har sen ett tag överstigit 41.000 fåglar! Räkna man också in de återkontroller Nils gjort stiger siffran med flertalet tusen.

Lite smått på "måfa" nämner Nils den ungefärliga siffran av antalet märkta fåglar av en viss art. Vi gör en liten lista för att få en uppfattning:

<i>ejder</i>	2000	<i>sädesärta</i>	1600
<i>tobisgrissla</i>	1800	<i>forsärta</i>	125
<i>havstrut</i>	3000	<i>svartvit flugsnappare</i>	6700
<i>kattuggla</i>	700	<i>rödhake</i>	1000
<i>koltrast</i>	1500	<i>talgoxe</i>	3000
<i>stare</i>	2600	<i>blåmes</i>	2000
<i>strömstare</i>	310		

Även om vi här har nämnt Hallands Väderörs alkor, kattugglor och strömstarrar som arter vilka Nils ägnat stort utrymme, så har under senare år även andra hemmafåglar (Nissakäll) kommit i fokus. Spänningen att inte veta vad som kommer att hamna i näten är en av drivkrafterna.

Nils Rosenlund nämner att fågelfångst med nät måste skötas noggrant. Man måste kolla av nätet, näten mycket ofta. Fåglarna ska inte behöva hänga fast under lång tid. Om Nils är på jakt efter Pinnåns eller Harbäckens vinterströmstarrar är det av än större vikt att sköta den detaljen. Nätet placeras nämligen tvärs över vattendraget och tätt över dess yta. När fågeln fastnar i detsamma kan den lätt tynga ner sig själv i vattnet. Att använda inspelade fågelläten för att försöka fånga speciella arter är något som aldrig lockat Nils.

För Nils består året liksom av olika ringmärkningsobjekt, ett ringmärkningsår modell Rosenlund. Merparten av ringmärkningen sker numera huvudsakligen i Örskelljunga-Perstorp-trakten. Fångsten vid det egna fågelbordet kan vara nog så betydelsefull, men nyttjandet av slöjnet praktiseras både i Nissakäll och ute vid Hovs hallar både under sommarens och höstens sträcktider.

Kungsfiskaren bland bärbuskarna

Kring hemmafåglarna nämner Nils att rödhaken påträffas mer ofta under vintern än skett tidigare. Stjärtmesen kommer också på sina ganska sällsynta besök, medan svarthättan är en sångare med flera bottnar. I april brukar järnsparven återkomma och sädesärlan är då en kär favorit bland ringmärkningsobjekten. Något senare blir svartvita flugsnapparhonor ett viktigt märkarobjekt – fast snapparen har ju minskat påtagligt under senare decennier.

De bekväma holkarna, som kan nås från marken, utgör en viktig pusselbit i Nils ringmärkarår. Stora kattuggleholkar avlöses av en blandad kompott av star- och småfågelholkar.

Två spännande fåglar med förkärlek till rinnande vatten är strömstaren och forsärlan. Om Nils ska hinna med att "fösa" in någon svartvit vattenkrabat i sina nät får han inrikta sig på rena vinterfisket. Strömstaren övervintrar i regel bara i våra vattendrag, för att sen åter dra sig norrut, mestadels till Norge. Forsärlan är dock mer "normal" och är en inte helt ovanlig häckfågel hos oss. I Harbäcken hemma i Nissakäll kan Nils träffa på bägge dessa arter.

En tredje art med koppling till vatten och vattendrag är kungsfiskaren. Det var med viss förvåning som en sådan blåskimrande juvel fastnade i Nils slöjnet, uppsatt mellan några bärbuskar vid gården i Nissakäll. Den hade väl undersökt den framskapade dammen intill och skulle nu ta sig tillbaks till Harbäcken.

Stenknäcken är en av Nils Rosenlunds relativt nytillkomna favoriter. Denna art dras gärna till fågelmatningen och den återkommer dit även när arten är mitt inne i sin häckning. Solrosfröna kan väl omsmältas till lämplig mat åt stenknäcksungar. Efter det att Nils flyttade till Nissakäll 1995 har han ringmärkt bortåt 700 stenknäckar. Det har blivit ca 50 nya om året.

Strömstare. Foto: Perry Vigelsbo

Många arter och många enskilda episoder skulle kunna väckas fram från ett 50-årigt ringmärkarliv. När stora fåglar som sparvhök och spillkråka plötsligt sitter insnärjda i tättingnätet då blir kanske organisatören mindre glad. Istället blir kanske tillfredsställelsen desto större när de mindre vanliga arterna blåhake och mindre flugsnappare har

vänligheten att göra ett besök. De sistnämnda har han dock bara haft ute vid Hovs hallar.

Är det samma fågel som kommer tillbaks år från år?

En vanlig tro bland allmänheten är den att många fåglar återvänder till exakt samma boplat. När det gäller holkbyggare kan man ganska lätt bilda sig en fast övertygelse i frågan – i alla fall om man är ringmärkare till "professionen".

Nils märker en av sina många uggleungar

Foto: Perry Vigelsbo

Den svartvita flugsnapparen är ju en bekant holkhäckare. I ett 150 hektar stort skogsområde har Nils holkar uppsatta. Trots mångåriga studier har han nästan aldrig kunnat upptäcka att en ringmärkt flugsnappare återkommit till samma holk! Detsamma har han konstaterat för stare och den "inomhus" byggande ladusvalan. Överhuvud är ju omsättningen bland tättingarna mycket stor, varför sannolikheten att den återkommande individen är just den som var här ifjol minskar högst påtagligt av bara den anledningen.

En annan upptäckt gäller tornseglarna/tornsvälorna. När Rosenlunds kom till Nissakäll fanns överhuvud inga häckande seglare vid husen. Under årens lopp kom snabbt

starholkar upp (de bör sitta minst 3 m över marken) på husens fasadväggar och numera är det vanligen 8-9 par tornseglare som häckar här. Och *i dessa fall* tycks det faktiskt ofta vara samma fåglar, samma individer som återkommer som häckare år efter andra!

Hanteringen av alla data

A och O i samband med ringmärkningen är att en noggrann hantering av olika data förs. På riksplanet är det alltså Ringmärkningscentralen på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm som koordinerar och allmänt håller i de flesta trådarna.

*Ringmärkarens verktyg:
Tång och ett urval av ringar.*

Själv har Rosenlund sina 50 år som ringmärkare samlad i ett antal pärmar. Prydligt finns anteckningar om märkningar, om återfynd. Ibland har han gjort olika bearbetningar av sitt material. I Alcedo har vi haft tre artiklar införda; dels 1981 (med tobisgrisslan i fokus), dels 1987 (om strömstaren) och dels 1990 (om kattugglemärkningen).

Från Naturhistoriska riksmuseet får man som ringmärkare varje år två nummer av A4-häftet *Ringinform*. Som sammanfattning på varje ringmärkarår kommer så med något års fördröjning en nogsam sammanställning på alla de återfynd som inkommit. Titeln på boken är något i stil med *”Report on Swedish Bird Ringing for 2005”*.

Att ringmärka fåglar – en helt annan värld än datanissarnas

För en utomstående är det nog svårt att helt förstå fascinationen i Nils Rosenlunds ringmärkarhobby. Men om man själv fått intresse för fågelvärlden, sett hur återfynden byggt upp en karta över flyttfåglarnas korta eller formidabelt långa sträckflygningar, då är det kanske lättare att gripas av suget att vara med.

Nils Rosenlund nämner att märkningen har något av både jakt och samlande över sig. Som etablerad huvudringmärkare har han alltid själv fått bestämma vilka arter han velat märka. Ringmärkningscentralen har aldrig lagt sig i detta.

Ringmärkningens uppkomst och vardande

Under åren 2001 och 2008 trycktes tre volymer av verket *”Svensk ringmärkningsatlas”*, varvid Thord Fransson på Naturhistoriska riksmuseet medverkade i samtliga. I den första volymen, med undertiteln *Lommar – rovfåglar*, finns ett inledningskapitel där ringmärkningens vagg och dess fortsättning skildras på ett initierat och intressant sätt. Nedanstående del av denna artikel bygger till stora delar på uppgifter som redovisas i de tre volymerna.

På den allra tidigaste ringmärkningshimlen lyser namnet Hans Christian Cornelius Mortensen fram. Det var en dansk lektor som *”i slutet av 1800-talet i större skala startade den vetenskapliga märkningen av fåglar med nummerade och adresserade ringar”*. Hans första fågelart, som ringmärktes den 5 juni 1899 med inskriptionen *”Viborg 1”*, var en jylländsk stare. Det var startskottet till en efterhand alltmer expanderande verksamhet. Själv hann den danske Mortensen med att märka drygt 5000 fåglar, representerande 33 olika arter. Återfynden blev nästan 400 stycken.

Mortensens lyckade satsning spred sig snart till forskare i andra länder. Johanness Thienemann kom redan 1901 att starta en liten fågelstation, Vogelwarte Rossitten, på Kurische Nehrung i det som då kallades Ost-Preussen och 1904 blev det Harry Witherby som påbörjade ett eget projekt i Storbritannien.

För svenskt vidkommande brukar man lyfta fram den 5 maj 1911 som en viktig milstolpe. Det var då som Leonard Jägerskiöld höll ett föredrag där han presenterade de ringmärkningsresultat som nyligen erhållits utomlands. Nästkommande år, 1912, ringmärkte så konservator Gustav Kihlén de första fåglarna på svensk mark, nämligen 76 fjällvråkar från trakten av Kiruna. Under de följande åren fick man in hela 15 återfynd. Vilken smakstart.

Hur ringmärkningen växte smått lavinartat

Först ut med märkning av fåglar i Sverige var Naturhistoriska museet i Göteborg, kort därefter följt av Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. Svenska Jägareförbundet kom något senare att engagera sig i sammanhanget, likaså Sveriges ornitologiska förening.

Någon centralisering kring ringmärkningen kom inte att genomföras förrän 1960. En samlad ringmärkningscentral, med uppgift att serva landets olika ringmärkare och ta hand om alla insända återfynd, startades detta år och blev förlagd till Naturhistoriska riksmuseet.

Antalet ringmärkta fåglar per år i Sverige övergick fram till 1950-talets ingång sällan 50.000, men efter 1960 har siffran nästan alltid överstigit 100.000, efter 1980 200.000 och under 1990-talet har oftast bortåt 300.000 fågelindivider årligen fått aluminiumringar runt sina vrister.

Administrativt delas ringmärkarna in i *”huvudmärkare”* och *”medhjälpare”*. De idag drygt 250 märkarna har sökt och tilldelats enskilda licenser. Medhjälparna är liksom underordnade huvudmärkaren, som har ansvaret för att formalia mm sköts.

Antalet ringmärkare var ganska fåtåliga fram till 1930-talet, då aktiviteten ökade klart. Under årens gång har märkarens sociala bakgrund skiftat högst påtagligt, men från centralt håll har man haft en ambition att försöka få ringmärkarna fördelade så att större delen av landet täcktes in. Under 1970-talet blev plötsligt akademikerkåren allt större. Det var fågelforskningens framväxt på universiteten som här gjorde avtryck.

”I begränsad omfattning och efter särskild prövning godkänns nya ringmärkarlicenser fortlöpande. Under senare år har det främst gällt licenser med projektinriktning.” (Citat ur Svensk ringmärkningsatlas, Volym 1, 2001)

Fågelstationernas nätverk blir till

Många fåglar både igår och idag ringmärks på de olika fågelstationer som växt upp runt om i landet. Först ”vid fronten” blev, efter andra världskriget, uppbyggandet av Ottenby fågelstation, färdigbyggd år 1946. Det är faktiskt den enda av det 20-tal stationer som finns idag, vilken har Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) som huvudman. Året därpå var det Falsterbo fågelstations tur, belägen vid landets allra sydvästligaste udde, att se dagens ljus.

Under 1960- och 80-talen kom så flertalet av dagens övriga stationer till, vilka nästan alla drivs av förhållandevis lokala ornitologiska föreningar. Norr om Gävlebukten finns bara tre stationer: Ånnsjöns fågelstation (startad 1988), Stora Fjäderäggs fågelstation (1984) och Haparanda Sandskär fågelstation (1981). *”De olika stationerna skiljer sig också vad gäller omfattning av verksamhet, även om de flesta som bas har någon form av standardiserad fångst av flyttfåglar.”*

Men vad har vi för nytta av att sätta ringar på fåglarnas tarser?

Kanske skulle vi nämna något om själva idén med att ringmärka fåglar. Huvudlinjen i sammanhanget är den nyfikenhet som finns kring var fågelvärldens alla arter tillbringar sitt liv under såväl *häcknings* som *icke-häcknings* tid. Att ett stort antal av våra inhemska fågelarter försvinner från landet under hösten har länge varit känt, men detaljerna kring var de normalt tar vägen var länge okänt.

När 1900-talets alla ringmärkningsåterfynd sammanställts har för flertalet fågelarter intressanta kartbilder kunnat tas fram. I regel vet vi numera ganska bra var en art som sädesärla tillbringar sin tid under vår egen vinter. De flesta ringmärkningsfynden är från norra Afrika, med en stark koncentration till Egypten, men också till länder som Israel och Libyen. Nils Rosenlund kan visa på att även han fått återfynd från Nilenlandet.

Huvudsyftet med merparten av ringmärkningen är fortfarande den att kartlägga arternas vistelseområden under olika delar av året. En sådan kunskap kan ha stor betydelse när vi vill försöka förstå en enskild arts upp- eller nedgång. Artens häckningsbiotop kan på sikt ha decimerats genom olika ändringar i markanvändning, predation mm. Artens fortlevnad kan också påverkas av hur situationen längs flyttningstråken utvecklar sig. Kan-

Återfynd av fisktärna under december - februari
Bilder ur boken ”Svensk ringmärkningsatlas”

ske riktad jakt och/eller decimering av betydelsefulla rastlokaler förändrar överlevnaden. Slutligen kan givetvis miljön i anslutning till den mer stationära ”övervintringslokalen” under årens gång medföra avsevärda missräkningar.

En ökad kunskap om olika arters flygvägar och uppehållsområden kan på ett bra sätt ge forskaren såväl som amatörornitologen nya insikter.

Att minimera vikten på ringmärkningen

Studier har givetvis gjorts i förhållande till hur fåglarna tycks uppfatta den tillslutna ringen om ena foten, tarsen. Ringmärkaren är ju den som har ansvaret att välja ut en lämplig ringstorlek till respektive fågel. En tumregel som brukar tillämpas är den att ringens vikt inte ska överstiga 5 promille av fågelns.

Tofsvipans vinterviste under december till februari avslöjas av återfynden av ringmärkta fåglar

För en patriot kan det kanske vara av intresse att veta att det är en svensk firma som tillverkar stora delar av det ringbehov som numera finns ut i vida världen: *Öhmans Mekaniska i Bankeryd*.

Redan den danske pionjären Mortensen kom att använda aluminiumringar i sin staplande debut. Dessa notoriskt lätta metallringar utgörs än idag, ett decennium in på 2000-talet, av nästan uteslutande aluminium (97,35%). De återstående komponenterna i legeringen (för att få dem hårdare, motståndskraftigare) är magnesium (2,25%) och mangan (0,4%). Nils nämner dock att han för vissa arter använder speciella stålringar, exempelvis för Väderöns grisslor och trutar.

För att fylla behovet av att fungera som märkringar till fågelvärldens högst olika arter har man idag tillgång till 25 olika ringstorlekar. Den minsta av dessa väger endast 0,03 gram, den största däremot hela 12,5 gram. En 0,03 grams ring är tänkt att användas på vår minsta lilla tätting, kungsfågeln. En art som själv väger kring 5 gram.

Kunskaper erhållna via ringmärkningsarbete

För att illustrera vilka resultat som kan erhållas via ringmärkningens alla frivilliga arbetare hade jag tänkt välja ut några få, men välkända hemmafåglar och kort redovisa deras flyttvägar och uppehållsområden.

Tofsvipan, denna vårens glädjebudbärare, har sina vinterkvarter huvudsakligen belägna i västra Frankrike och ner längs iberiska halvön. Återfynd har också visat på att en mindre del av landets vippopulation flyger över till England, ja, även till Irland. Av de återfynd som Nils själv erhållit kommer fyra från Spanien, två från Frankrike och två från Danmark. En annan av kulturmarkernas favoriter är *storspoven*. Landets spovar tycks till stora delar tillbringa perioden november-februari på Brittiska öarna, även om företrädesvis en del ungfåglar drar ner till Frankrikes och Portugals kuster.

En av de mer eleganta representanterna för fågelvärlden här i Norden är väl fisktärnan. Dess uppdykande vid våra inlandssjöar skapar alltid glädje och visst häckar arten vid flera av våra större sjöar. Flyttningen under hösten går söderöver, längs kustlinjerna och målet är i flertalet fall Afrikas sydligaste land, Sydafrika. ”*Flyttningen går snabbt och i genomsnitt är fisktärnorna i södra Nordsjön i augusti, i södra Spanien i september och i östra delen av Guineabukten i oktober*” (Svensk ringmärkningsatlas, Volym 2, 2008). För denna art har Nils fått återfynd från Holland och Nigeria.

Att Nils Rosenlund inte är ensam om att ringmärka *kattugglor* framgår klart av den nyss citerade atlasboken. Att de gamla fåglarna är mycket ortstroga är välkänt och den ”*kattuggla, ringmärkt som adult och som flyttat längst, återfanns 25 km från märkplatsen i Blekinge*”. I landet som helhet har knappt 33.000 kattugglor hitintills märkts, varav inte mindre än en av tolv har återfunnits. I princip rör sig alltså dessa ugglor endast kortare sträckor och under åren är det endast 12 fynd från utlandet som

gjorts, från grannlandet Norge. Som en ”biprodukt” i sammanhanget kan ett återfynd ge oss utökad kunskap över olika arters maximala levnadsålder. Ur samma bok hämtar vi uppgiften att kattugglan i alla fall kan bli 26 år.

Den stora spretiga gruppen tättingar

Den sista volymen av Riksmuseets och SOF:s läsvärda atlasböcker om svensk ringmärkning omfattar alla de arter som förs till ordningen tättingar; det gäller arter från kråkfåglar och trastar till sparvar, mesar och sångfåglar. Vi avslutar denna ringmärkningsartikel med att titta på några ”slumpvisa” tättingars flyttningsrörelser och vintervistelser – allt i enlighet med vad otaliga återfynd berättar.

En av de fåglar som Nils fångat i uppsatta nät under *vintertid* är ju *strömstaren*. Fast det var först i slutet av 1980-talet som strömstaren kom att engagera ringmärkarna i

Svartvit flugsnappare i Ingeborrarps slånbuskage

någon större utsträckning. Därefter har kunskapen om arten mångfaldigats. Nils strömstare har kontrollerats eller återfunnits i Skottland, Danmark och Norge. På det hela taget är det stor samhörighet mellan Norges och Sveriges strömstare. En strömstare som Rosenlund märkte 6/11 1999 i Harbäcken, Nissakäll återkontrollerades vid samma vattendrag nästföljande tre vintrar. Och år 2002 fick Nils besked om att just denna strömstareindivid kontrollerats som häckande fågel uppe i Bergen, Norge. Ett liv med sommarhäckning på en plats utanför Bergen och en vintervistelse vid Harbäckens vattenflöde. Flertalet av de i Norge häckande fåglarna övervintrar alltså i södra, sydöstra Sverige eller i Baltikum. Likaså drar sig strömstarepopulationen i norra Sverige även den söderut, i vissa fall sydost ut till södra Finland.

En vanlig vardagsfågel är *rödhaken*. Vissa rödhakeindivider återfinns även vintertid kring våra hus och fågelbord, men den svenske normalrödhaken lämnar landet i september och når trakterna av Medelhavet i november. Det är Iberiska halvön (i viss mån Frankrike) och kanske delvis även Nordafrika som hyser större delen av våra

rödhakar under vintermånaderna. Nils har fått tillbaks ett återfynd från Frankrike.

Lövsångaren, denna vanliga, diskreta, melodiösa fågel, lär ta sig till Afrika, till området söder om Sahara. Arten tycks dra förbi på ganska bred front genom Europa och korsa Medelhavet även över detta vattens bredare partier. Återfynd av lövsångare har bl. a. gjorts från Dem. Rep. Kongo (8 fynd), Tchad (3), Niger (2), Nigeria (2), Zambia (2) etc.

Ofta har den *svartvita flugsnapparen*, åtminstone förr, varit den fågel som mest frekvent nyttjat våra uppsatta holkar. Flugsnapparen är ju till skillnad från de holkhäckande mesarna en utpräglad flyttare med kompassen inställd på tropiska Afrika, strax norr ekvatorn. Nils har fått återfynd från Tyskland, Marocko och Frankrike. Fågelns vänlighet att nyttja uppsatta holkar har gjort den till ett utsatt forskningsobjekt.

En avvikande sträckriktning har den under 1900-talet invandrande *rosenfinken*. Visserligen är återfynden mycket fåtaliga, men forskarvärlden är ense om att arten under hösten flyger i ostsydostlig riktning. Vintertid har man skådat rosenfinken i ett område från Iran till sydöstra Kina. En annan mindre vanlig art som mindre flugsnapparen tros också övervintra bortåt Indien till.

Janne Johansson

Litteratur:

Andersson, Åke 2007. *Häckande kustfåglar på Hallands Väderö 1937-2006*.

Carlsson, Patric & Hector, Peter. 1999. *Fåglarna i Örkelljunga kommun*

Fransson, T. & Hall-Karlsson, S. 2002, 2008. *Svensk ringmärkningsatlas*.

Vol. 1-3. Stockholm

Johansson, Janne: *Ringmärkning som hobby*. Alcedo 1981:3.

Johansson, Janne: *Ringmärkning av strömstare*. Alcedo 1987:3.

Johansson, Janne: *Ortstroga kattugglor*. Alcedo 1990:3.

SOF. 1990. *Sveriges fåglar*. 2:a uppl. Stockholm.

Fladdermöss och jordkällare

Det mesta i fladdermössens liv och leverne sker i det fördolda, vilket medför att det är en svårstuderad djurgrupp och att deras beteende och ekologi är bristfälligt kända. Fastän de är däggdjur som vi, har de fascinerande egenheter som att flyga med händerna, se med öronen och sova hängande upp och ner! Deras syn är svag, men i gengäld har de en helt suverän hörsel som de använder för att orientera sig med. Genom att i flykten utsända korta, högfrekventa skrik (ej hörbara för människan), och med sin hörsel registrera ekona av dessa ljudstötter, skapar de en perfekt bild av sin omgivning. Genom att variera ljudstötternas frekvens och karaktär kan de också lokalisera sina flygande bytesdjur. Med hjälp av tekniska hjälpmedel, s.k. ultraljudsdetektorer, kan man omvandla dessa högfrekventa läten, som är olika för olika arter, till hörbara ljud. På detta sätt går det att upptäcka och artbestämma flygande fladdermöss även i totalt mörker.

Man behöver aldrig vara rädd för att fladdermöss angriper en människa. Närgångna djur bara jagar där insekterna råkar befinna sig. Särskilt förr i tiden hade fladdermöss ett oförtjänt dåligt rykte men de är harmlösa för människan. Utländska larm om rabies-smitta har aldrig bekräftats från Sverige. De gnager och förstör inte som t.ex. råttor och möss, men äter mängder av insekter varav många är skadliga för våra odlingar och träd. Med andra ord är fladdermöss nyttiga djur, som man skall vara glad för om man har i sin omgivning. De är i dag en starkt hotad djurgrupp då vi människor negativt påverkar deras livsmiljö. Den förändrade markanvändningen har inneburit en kraftig

minskning av insektsrika biotoper och det rationella skogsbruket har inneburit allt färre hålträd. De senare är viktiga yngel- och övervintringsplatser. Modern husbyggnadsteknik ger sämre förutsättningar för de arter som utnyttjar byggnader. I viss mån kan man hjälpa dem genom att sätta upp holkar på lämpliga ställen.

Nordisk fladdermöss

Alla svenska fladdermöss är numera totalfridlysta vilket innebär att man inte får döda, fånga eller flytta dem. De förökar sig mycket sakt. Honan föder normalt bara en unge om året och särskilt första året avlider många av olyckor, födobrist och köld. De lyckas bibehålla sin numerär genom att de kan bli mycket gamla, 15-20 är inte ovanligt och det finns flera konstaterade fall på över 25 år, en extremt hög ålder för ett så litet däggdjur. Som jämförelse kan nämnas att t.ex. möss och småfåglar i genomsnitt lever ett par år, men i gengäld hinner med många kullar med många ungar i varje.

Det har observerats 18 arter fladdermöss i Sverige, varav flertalet är ovanliga eller mycket ovanliga. Här följer en liten presentation av några av de arter som man har störst chans att möta under en ljus sommarkväll i Örkelljungatrakten.

Vattenfladdermöss: Svirrar lågt över olika typer av vatten och fångar sina byten på eller nära vattenytan. Övervintrar i grottor, gruvor och jordkällare.

Nordisk fladdermöss: Följer i ganska rak flykt en regelbunden bana på ca. 10 meters höjd, där man vid tjanligt ljus kan följa djuret med blicken hela tiden. Övervintrar i källare och jordkällare.

Långörad fladdermus: Har en ganska långsam flykt och snappar upp spindlar, insekter och larver som den skannar av från blad och grenar under ryttling. Övervintrar i jordkällare, källare, grottor och gruvor.

Dvärgfladdermus: Troligen Skånes vanligaste art. Jagar ofta vid hus, trädgårdar eller skogsbryn i snabb flykt med tvära kast, ofta på 2-5 meters höjd. Övervintrar i ihåliga träd och i dolda utrymmen i hus, såsom i mellanväggar.

Långörad fladdermus

ler frost förbrukas deras fettreserver snabbt, vilket innebär livsfara. Stöter man på övervintrande djur skall man därför se till att undvika att t.ex. lysa på dem med ficklampan en längre stund. Ännu viktigare är måhända att inte andas på dem, och allra viktigast, att aldrig röra dem.

Fladdermusinventering

De flesta inventeringar görs numera med detektorer sommartid. (Detektorer som transformerar fladdermusens högfrekventa läten till hörbart ljud.) Som komplement till denna metod bestämde vi oss för att göra en inventering av övervintrande djur i Skåne. Vi startade förra vintern och fortsatte i år. Huvudsakligen har vi rört oss i östra och mellersta Skåne. Då vi ville utvidga området i år hade vi turen att få kontakt med Janne

Större fladdermus: Vår största art, flyger högt och snabbt. Den art som oftast visar sig i dagsljus, speciellt vår och höst. Övervintrar i ihåliga träd och i ventiler i (gärna högre) byggnader.

Fladdermöss måste klara sig utan mat ungefär halva året eftersom vinter-perioden inte erbjuder insekter. De går då i dvälja för att spara energi. Ämnesomsättningen nästan avstannar och kroppstemperaturen sjunker till omgivningens. När de enbart hänger stilla i sina utrymmen, vanligen vid temperatur på 2-7 plusgrader, går det inte åt mycket energi, men vid störningar el-

Johnsson genom Nils Rosenlund. Då Janne gjort en inventering av kulturlandskapet i Örkelljunga kommun innefattande jordkällare, fick vi en rivstart genom att få ta del av denna. Tillvägagångssättet har varit att färdas runt till olika objekt och räkna och artbestämma påträffade fladdermöss. Vi har erfarenhet av detta från olika delar av Skåne men har inte någonstans funnit så många bevarade jordkällare som i Örkelljunga kommun. Detta tillsammans med varierande landskapstyper med rester av småskaligt jord- och skogsbruk, gör kommunen intressant för vårt syfte. Resultaten efter en vinter verkar lovande.

Tre långörade fladdermöss

Fladdermössens krav på lämpliga jordkällare (och andra ställen) är framför allt att de ska vara frostfria, mörka (ordentlig dörr) och att de får vara i fred. Man behöver sällan oroa sig för att dörrarna är för täta, en springa på ett par cm är tillräckligt för att de ska ta sig in och ut. I källare med kilade väggar och tak sitter ofta fladdermössen djupt inkrupna mellan stenarna, annars hänger de mera öppet.

Vi har besökt ca 50 källare i kommunen och funnit övervintrande fladdermöss i 25 av dessa, vilket är ett mycket bra resultat, då en del objekt saknat dörr. Antalet djur är

sammanlagt 74 st., fördelade på tre arter, nämligen *långörad fladdermus* 58 ex., *nordisk fladdermus* 13 ex. och *vattenfladdermus* 3 ex. De arter vi inte funnit är dels sällsynta arter, som kanske kan hittas ett kommande år, dels arter som sällan eller aldrig övervintrar just i jordkällare. En vinters undersökning säger inte så mycket när det inte finns jämförelsematerial, men vi planerar en uppföljning till nästa vinter och även en utforskning av fladdermöss under sommaren med hjälp av detektorer.

Upprop

Det finns säkerligen många jordkällare m.m. som vi förbiset, då ej alla syns från allmän väg. Därför är vi mycket tacksamma för fler upplysningar om sådana, samt andra typer av källare med övervintrande djur. Speciellt tacksamma är vi för tips gällande sommar- yngelkolonier. Dessa hittar man oftast på mörka vindar och aldrig i jordkällare, eftersom ungarna kräver god värme innan de kan flyga. Kolonierna röjs ofta genom djurens livliga aktivitet i skymningen, innan de flyger ut för att proviantera.

Långörade fladdermöss

Ett varmt tack för vänligt bemötande till dem som låtit oss studera sina källare; till Nils Rosenlund som guidat oss runt till flera objekt och ett särskilt tack till Janne Johansson för värdefull hjälp med kartmaterial och övriga upplysningar om ett stort antal jordkällare.

Text och foto: Jörgen Fromark, Malmö och Per Gunnar Larsson, Burlöv
Kontakt: Jörgen Fromark 040-966377 eller joergen.fromark@swipnet.se

Vindkraft i Örskelljunga

ÖbN:s remissvar på kommunens programskrift

Örskelljungabygdens Natur (ÖbN) tycker det är behjärtansvärt att kommunen kommer att arbeta fram ett genomtänkt förhållningssätt visavi möjlig vindkraftslokalisering i kommunen. Produktionen av förnyelsebar energi står högt upp på många agendor världen över, varvid vindkraften ses som en viktig komponent. Beslut och ställningstaganden kommer att behöva fattas vilka i vissa fall kanske påverkar den fysiska verkligheten mindre allvarligt men i andra fall på ett klart negativt eller diskutabelt sätt.

I programskriften framhålls idén att framtida vindkraftverk lämpligen kan lokaliseras längs befintlig, utbyggd infrastruktur. Detta syns i princip som en vettig ståndpunkt.

Redovisningen av värdefulla miljöer i kommunen görs på s 9 i programskriften. Den karta som finns medtagen är lite svårsläslig bland annat pga sin småskalighet. Någon hänsyn till det arbete, som regionmuseet just håller på att slutföra kring kulturlandskapet i kommunen, har till synes inte kunnat göras.

Den komprimerade texten om vindkraft kontra "natursköna områden" känns ganska förenklad och kastar mest ut lite svårbesvarade frågor. Kommunen vill ofta ge god reklam åt sin (delvis) omväxlande natur med sjöar, myrar, skogar och ett småskaligt odlingslandskap. Det måste då vara av stor vikt att bevara och framhålla de förhållandevis stora, orörda områden som utmärker på sig på flera håll. Hela kommunens "nordvästra" del med Bjälkabygget, Boalt, Långalt, Smedhult och de strax gränsande byarna Porkenahult, Tockarp, Vemmentorp, Lönsjöholm, Krångelbygget m fl kan sägas ingå i detta. Kring Lärkesholm finns viktiga miljöer vilka dock skadats genom motorvägsbygget. Kring Vårsjön och Stensmyr finns andra klart bevarandevärda områden.

Det känns inte helt lätt att införskaffa en enkel, men invändningsfri linje kring hur man ska tackla naturvärdena och landskapsbilden när desamma utsätts för etablering av några eller ett mångtal vindkraftverk spridda över kommunen.

I sammanhanget måste man också påpeka den dåliga kunskap som forskningen för närvarande har kring vindkraftverkens påverkan på just *skogsmiljöns* djurliv. Mer om

detta längre fram.

Programskriften för också fram frågor kring verkens landskapsbildpåverkan och funderar på om kommunen exv borde ”värna om (sina) öppna landskapsrum (H•kulturlandskapet) och istället koncentrera vindkraftsutbyggnaden till skogsområden.” En viss insikt i hur en vindkraftspark påverkar landskapsbilden får man nära Hishult, strax norr Oxhultasjön, där en sådan just uppförts.

Visst är dylika frågor berättigade att ställas. Om man ska kunna nyttja den energisympatiska vindkraften får man också på köpet en klar inverkan på landskapsbilden. Så betydelsen av hur verk tillåts växa upp är väsentlig för lång tid framöver!

Under rubriken potentiella områden för vindkraftverk finns en karta där vita fält markerar möjliga etableringområden. Man menar att här ”finns inga dokumenterade starka motstående intressen”. Denna lite snabbt framtagna karta är dock alls inte invändningsfri. Utan att ha studerat den närmre finner man att flertalet av de ”potentiella” områdena hamnar i intressanta myrmarker. Att dessa exempelvis utgör basen för den sista kvarlevande skogshönsstammen i kommunen är välkänt för den biologiskt intresserade. Flera kända, fast små tjäderspelslokaler riskerar att hamna intill framtida vindkraftverk. Hur ska man som naturvän ta ställning i fall som dessa?

Behovet av forskning

Genom närvaro på flera seminarier under det sista halvåret behandlande vindkraftsfrågan har vi förstått att kunskapen om hur vindkraftsetablering i skogsmiljö påverkar framförallt djurlivet är mycket bristfällig. Nuvarande kunskap har mestadels inhämtats

från studier kring vindkraftverk som varit belägna till havs, vid kusten eller kanske på slätten. Ledande zoologer som Leif Nilsson (Lunds universitet) och Ingemar Ahlén (SLU) lär mena att mer storskalig etablering bör föregås av betydligt mer seriös, noggrann forskning kring verkens grad av påverkan. Om man ska tillämpa denna ”oro” på vår belägenhet i skogs- och myrbygden så är alltså kunskapsbristen kring hur vindkraft påverkar eller bara minimalt påverkar livet för arter som orre, tjäder, glada, kungsörn, nattskär, lommar m fl bara föga eller inte alls utredda. Fågelforskare har trots detta talat om nödvändigheten av att i alla fall använda skyddszoner mellan vissa fågelarters hemvist och nyuppställda vindkraftverk. Osäkerheten är nästan än större när det gäller fladdermössens negativa ”respons” visavi vindkraftverk.

Denna generella forskning måste ses i samband med ansökan om tillstånd att uppföra vindkraftsverk följas av fågelinventeringar – för att erhålla godtagbara underlag för beslut i frågan. Dessa kan behövas göras under flera säsonger.

Rimligen bör försiktighetsprincipen leda till att man gemensamt i landet tar fram trovärdig kunskap om vindkraftens biologiska inverkan i skilda skogsmiljöer och att detta sker *innan* man låter en större satsning ske på nyetableringsfronten. Detta bör ske för att trovärdigheten vid etableringen av förnyelsebar vindkraft inte ska misskrediteras av dålig helhetssyn.

Några ytterligare synpunkter

För vår del som en ideell förening känns det svårt att riktigt tillfyllest sätta oss in i vad en kommande vindkraftsutbyggnad kan leda till – positivt som negativt. Som framgått av ovanstående yttrande efterlyser vi mer forskning kring verkens påverkan på djurli-

Samtliga bilder tagna vid den nybyggda vindkraftsparken norr om Oxhultsjön..

Foto: Janne Johansson

vet i skogen. Människans upplevelse av de mycket höga, roterande verken varierar säkert en hel del. Att avsätta flera större områden i kommunen som förhållandevis ”orörda”, vindkraftsfria områden är möjligen en klart god tanke. Vi konstaterar dock med tillfredsställelse att kommunen bestämt sig för att hela den stora vindkraftsfrågan ska utredas och fördjupas under det kommande året, varvid en intresserad allmänhet får lov att komma till tals.

För styrelsen, Janne Johansson

Styrelsen

Örkelljungabygdens Natur krets av SNF

Ordförande	Patric Carlsson, Sonnarpsvägen 20 E, 286 32 Örkelljunga, 0707-443 550, (carlsson_patric@yahoo.com)
Vice ordförande	Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga, 0435-522 32 (leif.sigbo@telia.com)
Kassör	Björn Herrlund, Ekorstigen 3, 286 35 Örkelljunga, 0435-527 64 (bjornherrlund@gmail.com)
Sekreterare	Eva Persson, Sonnarpsv. 20 E, 286 32 Örkelljunga, 0708-301427
Ledamot	Janne Johansson, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga, 0435-501 31 (janne_ringarp@telia.se)
Ledamot	Christer Sandén, Bladvägen 2, 286 72 Åsljunga, 0435-460 538 (christer.sanden@orkelljunga.com)

Medlemsavgifter för år 2008

295 kr	Medlem i Svenska Naturskyddsförening (SNF), Naturskyddsföreningen i Skåne och Örkelljungabygdens Natur. Du får tidningen ”Sveriges Natur” i färg, med normalt sex nummer per år och med en upplaga på 200 000 samt Alcedo tre gånger per år.
365 kr	Familjemedlemskap i SNF (fritt antal medlemmar på samma adress).
100 kr	Lokal medlem i Örkelljungabygdens Natur. Vilket innebär att medlemsavgiften täcker framtagningen och distributionen av tidningen Alcedo tre gånger per år. Postgiro nr 13 27 98-0.

Har du e-post eller tillgång till Internet, finns stora möjligheter till ytterligare information. Skicka ett brev till kontakt@snf.se och fråga vad de kan erbjuda!

Studieförbundet är det studieförbundet som vi i Naturskyddsföreningen utnyttjar vid anordnande av studiecirkel. Lokalavdelningen finns i Klippan (0435-140 70) och därifrån kan vi även få stöd till täckandet av föredragskostnader samt till tryckandet av exempelvis denna medlemstidning.

www.orkelljunga.snf.se

Beta Tryck 0451-59133